

Маслов А. О.
д.е.н, доцент,
кафедра економічної теорії,
макро- і мікроекономіки,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕОРІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Поступ економічної науки зумовлений загальною еволюцією її методологічних засад, основних теоретичних положень та епістемологічних висновків. Удосконалення методології наукового дослідження, у тому числі дослідження в галузі економіки, її теоретичного змісту є постійною нагальною проблемою, що зумовлюється постійною необхідністю відповідності гносеологічних засад економічної науки онтологічним основам її функціонування.

Інформаційно-технологічна революція, яка все більше розгортається і поглиблюється, призвела не лише до переростання суспільства епохи модерну в постмодерністське, чи із індустріального в постіндустріальне і становлення постіндустріальної сервісно-інформаційної економіки (інформаційно-цифрової економіки), а й до корінної зміни парадигми (чи метаяпарадигми) наукового знання як постнекласичного, що суттєво вплинуло на збагачення методологічної складової теорії інформаційної економіки.

Це потребує необхідності здійснення характеристики методологічних засад і теоретичного змісту сучасної економічної теорії, зокрема, теорії інформаційної економіки, з позицій постнекласичної науки, оскільки основні її положення перестають певною мірою її задовольняти. Саме методологічні засади економічної теорії, *по-перше*, є умовою поглиблення теоретичних знань, а *по-друге* – інструментом пізнання онтологічного змісту економічного буття, тобто – суті, логіки і закономірностей процесу господарських змін.

Відправною точкою у цьому є використання метаяпарадигмальних засад концепції теоретичного знання В.С. Стьопіна, запропонованої в 1989 р. [2]. Центральним є той момент, що еволюція теоретико економічного знання в історичному аспекті від стану класичної (класична школа політекономії) через некласичну (неокласична економічна теорія), і до постнекласичної науки (сучасна економічна теорія, насамперед, теорія інформаційної економіки) призвела до корінних змін в її методологічних засадах і в теоретичному змісті. Кожен із цих етапів характеризується притаманними йому специфічними фундаментальними основами – 1) науковою картиною світу (яка визначається перш за все змістом наукових фактів), 2) нормами та ідеалами дослідження, 3) мережею об'єктів, на які звернено увагу наукового пізнання.

Сьогодні, у зв'язку зі становленням постнекласичної науки відбувається і формування нового бачення суспільних процесів і явищ, що потребує здійснення їх філософського розгляду, та відповідного їх наукового пояснення. При цьому необхідно наголосити, що вивчення суспільних, у тому числі й економічних процесів і явищ, засобами постнекласичної методології не означає протиставлення такого способу тому їх розумінню, яке було характерне попереднім етапам розвитку науки. Навпаки, постнекласичне бачення становить собою певне уточнення концепцій класики і некласики. Постнекласична наука виступає, в певному аспекті розгляду, як певний синтез, поєднання тези – класики і некласичної її антитези.

Саме прагнення відродити втрачену єдність класичної епохи, не жертвуючи при цьому різноманіттю як досягненням некласичного мислення XX ст., постає суттєвою рисою постнекласичного підходу, програмою подальшого перетворення основ науки і людського мислення в цілому. Це впливає і на зміст досліджень в постнекласичній науці, у тому числі в межах теорії інформаційної економіки.

Постнекласична наука – це нова, сучасна історична форма наукового знання. В економічній сфері постнекласична наука представляє сучасний стан економічної теорії, розвитком якої ознаменована остання третина XX – початок XXI ст., що хронологічно співпадає з інформаційно-технологічною революцією та різними спробами теоретичного осмислення її онтологічного змісту. Саме зараз відбувається формування нових філософсько-методологічних основ постнекласичної науки.

Основний предмет її дослідження становлять надскладні, нерівноважні (дисипативні) та еволюційні системи. Лідерами постнекласичної науки стають біологія, глобалістика, науки про людину. В економічній науці, зокрема в економічній теорії, положення постнекласики мають значний вплив на її зміст. З точки зору онтологічного змісту, на місце антитеологізму, об'єктивності, лінійності та механіцизму, детермінізму, наївному реалізму класичної науки та релятивізму, ймовірнісному детермінізму, системності, масовості та еволюційного підходу некласичної науки приходить посилення системності (системний аналіз), нелінійність, еволюціонізм та антропологізм.

На думку багатьох теоретиків, значення постмодерністських, а отже і постнекласичних методологічних засад, зокрема, з їх методологічним плюралізмом та теоретичним релятивізмом, для економічної науки неоднозначне. Але, на нашу думку, слушною є характеристика методології постмодернізму А.С. Гальчинського, який також виходить з того, що сьогодні світ перестає бути світоглядно уніфікованим. Однією з найфундаментальніших ознак сучасності, яка до того ж ще не повною мірою осмислена, на думку А. Гальчинського є рух від «системно уніфікованого до індивідуалізованого сприйняття... Гетерогенність світоустрою започатковується насамперед суверенізацією світоглядних конструкцій світосприйняття» [1, с. 170].

Саме така структурна гетерогенність і притаманна для постмодернізму і теоретичних систем постіндустріалізму, що й знаходить своє відображення в методології постнекласичного теоретичного знання, де акумульовано відповідну методологічну і теоретичну альтернативність. Саме постмодерністські й постнекласичні засади дають можливість системно змінити усталені наукові «істини», що склалися на класичному і некласичному етапах розвитку науки, у тому числі й економічній.

Необхідність звернення до філософських методологічних засад для аналізу теорії інформаційної економіки зумовлюється різними типами теоретичного віддзеркалення через призму класичної, некласичної та постнекласичної науки. Так, В. Стьопін зазначає, що «Класична, некласична, постнекласична наука передбачають різні типи рефлексії над діяльністю: від елімінації процедур пояснення всього, що не стосується об'єкта (класика), до осмислення співвіднесеності пояснювальних характеристик об'єкта (класика), до осмислення ціннісно-цільових орієнтацій суб'єкта наукової діяльності у їхній співмірності з соціальними цілями і цінностями (постнекласика). Важливо, що кожний з цих рівнів рефлексії корелятивний системним особливостям досліджуваних об'єктів і виступає умовою їхнього ефективного освоєння» [3, С. 15].

Інформаційна економіка у всіх її проявах є такою, що виникає сьогодні і все більше структуруючись, ускладнюється. Саме процесуальність надскладних систем робить зрозумілим ряд їх специфічних рис, таких як нелінійність (трьох родів), самоорганізація як центральна складова самодії, і, генераційність її процесів і елементів. Життєві цикли елементів надскладних синергетичних систем різні, тому для забезпечення стійкості системи принципове значення мають коеволюційні і когерентні механізми. Коеволюційні механізми забезпечують гармонійний рух всіх складових системи змістовно, у просторі і часі, а когерентні – погодження часових параметрів.

Постнекласичну науку загалом, та теорію інформаційної економіки зокрема, характеризує нелінійне наукове мислення, яке стає доречним і звичним з його імперативами нестійкості, нерівноважності, незворотності та елеваціонізму. На противагу редукціонізму класичної науки приходить елеваційний підхід, який передбачає науковий рух від еволюційно пізніх до ранніх форм. Однією з найважливіших постнекласичних ознак теорії інформаційної економіки є її міждисциплінарність через зняття колишнього жорсткого протиставлення природніх і гуманітарних наук відкриває нові можливості взаємного використання їх методів і понятійно-категоріального апарату. Розвиток міждисциплінарного знання доповнюється розмежуванням наук не стільки за предметом і об'єктом, скільки за досліджуваними проблемами. Поряд з цим інформаційну економіку можна характеризувати як семіургічну, різоматичну і графову, фрактальну, дисипативну та синергетичну.

Список використаних джерел

1. Гальчинський А.С. Економічна методологія. Логіка оновлення: Курс лекцій / А.С. Гальчинський. – К. : «АДЕФ-Україна», 2010. – 572 с.
2. Стёпин В.С. Научное познание и ценности техногенной цивилизации / В.С. Стёпин // Вопросы философии. – 1989. – № 10. – С. 3–18.
3. Стёпин В.С. Саморазвивающиеся системы и постнеклассическая рациональность / В.С. Стёпин // Вопросы философии. – 2003. – № 8. – С. 5–17.

Матвійшин Є. Г.

д.е.н., доцент,

кафедра економіки

Львівського регіонального інституту

державного управління Національної

академії державного управління

при Президентіві України

АНАЛІТИЧНА МОДЕЛЬ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ЗМІН У СТРУКТУРІ НАСЕЛЕННЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Процеси децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування зумовлюють утворення в Україні об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Серед цілей децентралізації – територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток, зокрема удосконалення стратегічного планування регіонального розвитку і забезпечення комфортного та безпечного життєвого середовища для людини незалежно від місця її проживання. Для належного стратегічного планування необхідно опиратися на прогнози щодо чисельності населення ОТГ і його статеві-вікової структури. Така інформація дасть змогу планувати просторовий розвиток населених пунктів (проекувати житлові квартали, громадські об'єкти, кладовища тощо), прогнозувати місткість дитячих дошкільних закладів, шкіл, обсяги надання різноманітних послуг, а також передбачати майбутню чисельність місцевих людських ресурсів на даній території, що важливо для співпраці з інвесторами.

Оскільки ОТГ є відносно новими утвореннями, то в статистиці немає даних про кількість і структуру їхнього населення в минулому. Для прогнозування можна опиратися на поточні дані про склад населення ОТГ. Проте є доступними дані про минулу структуру населення тих районів, де розташовані ОТГ. Припущення про те, що демографічні тенденції в ОТГ є такими, як у районі загалом, та збережуться впродовж наступних років, дає змогу побудувати аналітичну модель для демографічного прогнозування на рівні ОТГ. На нашу думку, прогнозний період повинен становити принаймні 20 років, що дасть змогу обґрунтовувати реалізацію проектів розвитку закладів охорони здоров'я,